

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra soukromého práva

Nakladatelská smlouva

Bakalářská práce

Publishing contract

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Věra Popelková

AUTOR PRÁCE

Daniel Dan

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 12. 3. 2024

Daniel Dan

Poděkování

Touto cestou bych chtěl poděkovat vedoucí bakalářské práce, paní JUDr. Věře Popelkové, za její lidský, aktivní a profesionální přístup, za obohacující konzultace a motivující přístup při zpracování mé práce.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zaměřuje na analýzu a popis smlouvy nakladatelské, jakožto klíčového dokumentu v oblasti literárního a akademického publikování. První část práce popisuje historický vývoj těchto smluv a autorského práva, s odkazem na právní úpravu. Zároveň jsou zde popsány primární náležitosti smlouvy a vysvětleny klíčové pojmy problematiky. Druhá část práce zkoumá uzavírání smluv v praxi, s odkazem na několik reálných případů rozporu mezi smluvními stranami, kdy řada z těchto sporných případů byla řešena v tzv. soudním sporu. Třetí, závěrečná, část pojednává o novodobých trendech v oblasti nakladatelských smluv v mezinárodním kontextu, s ohledem na tzv. digitální publikaci.

KLÍČOVÁ SLOVA

Nakladatelská smlouva * Autor * Dílo * Nakladatelství * Odměna za dílo * Autorská práva * Autorský zákon

ANNOTATION

This bachelor thesis focuses on the analysis and description of publishing agreements, as a key document in the field of literary and academic publishing. The first part of the thesis describes the historical development of these agreements and copyright law, and their significance in today's context. Primary provisions of the agreement are outlined here, along with an explanation of key terms. The second part of the thesis examines the practical aspects of contract negotiation, referencing several real-life cases of disputes between contractual parties who have entered into a publishing agreement, many of which were resolved through litigation, leading to the establishment of case law. The third and final part discusses modern trends in publishing agreements in an international context, with a focus on so-called digital publishing.

KEYWORDS

Publishing contract * Author * Work * Publishing house * Reward * Copyright * Copyright law

Obsah

Úvod	6
1. Vymezení základních pojmů, historický vývoj oblasti autorského práva	7
1.1 Základní pojmy	7
1.1.1 Nakladatelská smlouva	7
1.1.2 Autor	9
1.1.3 Dílo	11
1.1.4 Nakladatelství	12
1.1.5 Odměna za dílo	14
1.1.6 Online nakladatelství	15
1.2 Právní úprava autorského práva a její historický vývoj	16
1.2.1 Zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon	17
1.2.2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	20
1.2.3 Zákon č. 106/1923 Sb., o nakladatelské smlouvě	23
1.2.4 Bernská úmluva z roku 1886 a související vyhlášky našeho práva	25
2. Známé soudní spory o autorská práva	31
2.1 Spor Defonsecaové a nakladatelství Mt. Ivy Press	31
2.2 Alois Wiesner: významný případ v historii českého nakladatelského průmyslu	32
2.3 Soudní spor č. j. 12 C 122/2019, Okresní soud ve Vyškově, Česká republika	35
3. Autorská práva a nakladatelská smlouva v digitálním věku	38
Závěr	43
Seznam použité literatury	45
Přílohy	47

Úvod

Smlouva nakladatelská je základním stavebním kamenem v oblasti publikování literárních a jiných děl. Jedná se o dokument, který vymezuje práva a povinnosti mezi autorem díla a nakladatelem a stanoví určitá pravidla týkající se vydání, distribuce a ziskového sdílení, kterými se smluvní strany řídí. S ohledem na rychle rozvíjející se digitální trh s literárními a obdobnými díly zastává nakladatelská smlouva ještě důležitější pozici než doposud, zejména vzhledem k novým způsobům distribuce děl a jejich licencování.

Současná bakalářská práce si dává za cíl poskytnout komplexní pohled na tuto ne příliš probíranou soukromoprávní problematiku, s důrazem na aktuální právní úpravu v České republice, a to ve srovnání s již historickou právní úpravou. Zaměřuji se zde na analýzu právních ustanovení a judikatury týkajících se smluv nakladatelských, a to z teoretického hlediska.

První část práce obsahuje teoretický rámec autorského práva a nakladatelských smluv konkrétně, zahrnujíc vymezení a definování konkrétních klíčových pojmů, popisu historického vývoje nakladatelských smluv a současné právní úpravy. Ve druhé části se blíže věnuji praktické aplikaci, zejména analyzování standardních ustanovení smluv, ale i případům konkrétních soudních sporů a jejich výsledkům. V poslední třetí části, na základě rozboru uvedených případů a současné právní úpravy a s ohledem na modernizaci a digitalizaci dnešní doby, navrhuji a argumentuji odůvodněnost možných opatření vedoucích k novelizaci současné právní úpravy.

Práce vede k rozšíření povědomí o soukromoprávních smlouvách, zejména nakladatelských a licenčních, nejen u studentů a pedagogických pracovníků, ale i u všech profesionálních právníků či volnočasových zájemců o soukromé právo zabývajících se touto nesnadnou právní problematikou. Proto pevně doufám a věřím, že bude práce smysluplným zdrojem pro získání přehledu o této oblasti a zároveň i zdrojem platných poznatků pro porozumění a případnou právní aplikaci.

1. Vymezení základních pojmů, historický vývoj oblasti autorského práva

Právě z důvodu, že smlouva nakladatelská zcela zásadně souvisí s autorským právem, je zcela nezbytné se v této kapitole věnovat této problematice a osvětlit základní pojmy, neboť jejich vysvětlení je předpokladem pro chápání problematiky smlouvy, potažmo přímo smlouvy nakladatelské, která je také samozřejmě naším právním řádem, především pak příslušnými ustanoveními autorského zákona upravena. Stejně tak je zapotřebí rozvést si základní právní normy, ať už ty novodobé či historické, které oblast autorského práva upravují

1.1 Základní pojmy

Tato bakalářská práce zmiňuje řadu odborných termínů, jako např. nakladatelská smlouva, dílo, autor, odměna za dílo a další. Aby byl naplněn význam této práce, tedy byla řádně pochopena, je zapotřebí dané pojmy bližší rozvést a definovat je.

1.1.1 Nakladatelská smlouva

Obecně vzato je smlouva několikastranným právním jednáním, jehož předmětem je shodný projev vůlí daných stran. Takováto smlouva zpravidla vede ke vzniku či zániku, případně ke změně práv a povinností stran smlouvu uzavírajících. Jinak řečeno je možné ji také označit za specifický typ soukromoprávní smlouvy, zpravidla uzavírané mezi autorem a nakladatelstvím. Každá taková smlouva nakladatelská vykazuje určité náležitosti, přičemž některé z nich jsou obligatorní, jiné fakultativní, avšak ty se mohou stát za jistých okolností a při konkrétních typech nakladatelských smluv rovněž obligatorními.

Konkrétně nakladatelská smlouva vychází také z uvedené obecné definice a jejím obsahem je velice podobná smlouvě licenční, upravené občanským zákoníkem. Lze také říci, že je smlouva nakladatelská zvláštním typem smlouvy licenční. Nakladatelská smlouva je uzavírána za účelem rozmnožování a rozšiřování děl, a to děl slovesných, hudebních, hudebně

dramatických, případně také děl výtvarných nebo fotografických, pokud nejde o užití děl v provedení výkonnými umělci.¹ Předmětem smlouvy je tedy právní vztah, v jehož rámci uděluje autor určitému nakladatelství souhlas s vydáním jeho díla a zároveň s tím se nakladatelství zavazuje takové dílo vydat a šířit jej, přičemž z tohoto vyplývá následný nárok autora na odměnu, kterou mu nakladatelství vyplatí za podmínek zahrnutých v dané smlouvě. Za běžných okolností je smlouva poskytována jako výhradní, avšak lze ji uzavřít i jako smlouvu nevýhradní. V rámci smlouvy je autor oprávněn před vydáním díla provádět opravy (autorskou korekturu), pokud tak není v rozporu s dohodou mezi ním a nakladatelem a zároveň tím nedojde ke vzniku nepřiměřených nákladů na straně autora. Pokud by takovou korekturu nakladatel autorovi neumožnil, lze takové zamítnutí považovat za důvod odstoupení od smlouvy, avšak za souběžného předpokladu, že by tím došlo ke snížení hodnoty takto užitého díla.²

Formální náležitosti každé nakladatelské smlouvy mohou být zcela odlišné v závislosti na právním systému jednotlivých zemí a zároveň i dle dohody mezi smluvními stranami. Ve smyslu české právní úpravy je pro její založení a uzavření hlavní oporou autorský zákon a nový občanský zákoník. V rámci právní úpravy v České republice jsou obvyklými náležitostmi nakladatelské smlouvy tyto:

- Identifikace smluvních stran (jméno, příjmení, datum narození, sídlo apod.)
- Předmět smlouvy – tj. samotné autorské dílo a rovněž způsob, jakým bude s tímto dílem nakládáno, případně i účel nakládání s dílem
- Práva a povinnosti smluvních stran ve smyslu nakládání s dílem
- Odměna za dílo – přesné stanovení druhu odměny (nejčastěji peněžitá odměna, vyjádřená jako pevná částka či určitá procentuální částka z potenciálních tržeb) a způsob a podmínky jejího poskytování

¹Str. 43, POPELKOVÁ, Věra. *Nehmotné statky*. Druhé přepracované vydání, Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2019. ISBN 978-80-7251-502-8.akademie České republiky v Praze, 2019. ISBN 978-80-7251-502-8.

² Str. 16, Popelková, V., Štros, D., Voborník, M.: *Prosazování práv z duševního vlastnictví, učební texty II. díl, sešit 1*, ELSO group 2007

- Práva a povinnosti smluvních stran vyplývající z odstoupení od smlouvy či nedodržení stanov smlouvy některou ze smluvních stran
- Datum a místo uzavření smlouvy
- Podpisy smluvních stran

Podstatným znakem smlouvy je rovněž vymezení doby a rozsahu vydání díla. Je jí myšlena doba, po kterou bude nakladatel oprávněn dílo vydávat, a stejně tak místní rozsah, ve kterém bude moci toto dílo např. distribuovat. Tento znak je často opomínán a jeho absence ve smlouvě mnohdy může vést k potenciálním právním sporům mezi smluvními stranami. Někdy, ačkoliv není přímo ve smlouvě vymezen, však může logicky vyplývat z doby, na jakou je smlouva uzavírána.

Tato práce vychází z teorie, že je již samotná nakladatelská smlouva hlavním stavebním kamenem pro úspěšný nadcházející soukromoprávní vztah mezi autorem a nakladatelstvím, neboť v případě, že je tato smlouva vyhotovena tak, aby práva obou smluvních stran byla rovná, oboustranně výhodná a přijatelná a zároveň se ve smlouvě není opomenuto zahrnutí podstatných náležitostí, tak lze důvodně předpokládat, že za uvedených okolností nemůže dojít k právnímu rozporu mezi stranami, což je obecným cílem všech smluvních vztahů a v souladu s veřejným zájmem.

1.1.2 Autor

V případě nakladatelských smluv jsou za autora označeny osoby mající k vytvořenému dílu určitá práva, na základě kterých mohou uzavírat smlouvy vedoucí k reprodukci a distribuci těchto děl. Zpravidla je autorem ta osoba (př. osoby), která dílo vytvořila. Pro splnění účelu nakladatelské smlouvy je třeba autora přesně identifikovat, zejména pro důsledné zajištění právních jistot autora k dílu, ale i právní odpovědnosti vyvozené z nakládání s dílem.

Pozici autora je možné, v případě tvorby díla, zastávat v několika různých formách. Těmito jsou:

- Jednotlivý autor (př. samostatný autor), jímž je samostatná a vždy pouze jen fyzická osoba, která stojí za tvorbou díla a je oprávněna s tímto dílem plně nakládat a uzavírat smlouvy s nakladateli; autor může své dílo značit

svým pravým jménem, avšak případně i pseudonymem, nebo jej zveřejnit i bez udání označení autora (o takovém díle se hovoří jako o anonymním).³

- Skupina autorů (př. společní autoři), kteří se na tvorbě díla podíleli společným úsilím a pochopitelně tak mají společné právo nakládat s dílem⁴; právo uzavírat smlouvy s nakladateli mají společné, tedy je zde zapotřebí kolektivní dohody autorů na uzavření smlouvy s nakladatelem.

- Autor jako zaměstnanec – v tomto případě se jedná o specifickou formu autorství, přičemž autor dílo vytvořil v rámci jeho zaměstnání, např. při plnění svých pracovních povinností či úkolů, kdy lze tak v konečném důsledku považovat za autora díla samotného zaměstnavatele, který takový úkol spojený s tvorbou díla svému zaměstnanci zadal, čímž práva na nakládání s dílem a případné právo na uzavírání smluv s nakladateli náleží zaměstnavateli.

- Oprávněný autor, na nějž byla autorská práva k dílu přenesena původním autorem – zde se vychází z práva původního tvůrce díla spočívajícím v přenesení svých práv k dílu na jiný subjekt, přičemž v konečné fázi tak oprávněná osoba, na níž byla práva původním tvůrcem díla přenesena, nabývá práv s dílem libovolně nakládat a případně uzavírat smlouvy vztahující se k dílu s nakladateli.

Technologický pokrok dnešní doby nabízí podstatnou otázku týkající se autorského práva k dílu vytvořeného za pomoci tzv. umělé inteligence, neboli zkráceně AI. Tato otázka je velice složitá a je diskutována z několika různých hledisek. Z pohledu české právní úpravy je však zcela zřejmé, že se takový výstup vyprodukovaný umělou inteligencí za autorské dílo nepožaduje, neboť zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, konkrétně definuje podstatu autorského díla, jímž je v tomto případě výsledek tvůrčí činnosti fyzické osoby.⁵ Jinak řečeno jsou autorská práva uplatnitelná jen v případě, že je autorem díla člověk. V některých zemích světa, např. v Japonsku, již jejich

³Str. 9, Popelková, V., Štros, D., Voborník, M.: Prosazování práv z duševního vlastnictví, učební texty II. díl, sešit 1, ELSO group 2007

⁴ Ustanovení § 8 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona

⁵ Ustanovení § 5 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona

současná právní úprava přiznává autorská práva i osobám, které využili k tvorbě díla umělou inteligenci.⁶

1.1.3 Dílo

Samotný tento pojem může mít mnoho významů. V případě smlouvy nakladatelské je možné jej vymezit jako produkt či výstup autorovi umělecké činnosti, který se stává nejpodstatnějším a nenahraditelným předmětem každé takové smlouvy. V obecném pojetí jím může být dílo literární, umělecké či vědecké, v tom konkrétním pak může mít formu např. knihy, učebnice, článku a dalších druhů publikací. Je nezbytné, aby toto dílo bylo v samotné smlouvě přesně specifikováno, neboť musí být přesně zřejmé, o jaké konkrétní dílo se jedná a jaké jsou jeho samotné vlastnosti. Taková specifikace díla ve smlouvě by tedy měla zahrnovat následující:

- Název díla – oficiální název, který bude užíván nakladatelem při distribuci a reprodukci díla
- Popis díla – stručný popis obsahu díla, jeho tématu, stylistiky a dalších charakteristik
- Rozsah díla – zejména počet stran, př. kapitol, příloh jako jsou obrázky, grafy apod.
- Formát díla – jakou formou má být dílo reprodukováno, např. ve formě tištěné knihy, publikovaného článku, elektronické knihy apod.
- Další případné relevantní informace, jejichž uvedení je nezbytné pro individuální určení díla

Jak již bylo řečeno při vymezení pojmu autora, může být autorem díla jednatel nebo i skupina autorů. Skutečnost, že je autorem díla více osob, je rovněž nezbytné zanést do předmětu dané smlouvy. Jasně určené dílo ve smlouvě je stěžejní primárně pro správnou reprodukci a následnou distribuci díla, které vedou k ochraně práv autora i nakladatele.

Tento pojem je samostatně definován i současným autorským zákonem, který jej určuje jako výsledek tvůrčí činnosti autora, která je zároveň originální

⁶Web: Ministerstvo pro hospodářství, obchod a průmysl v Japonsku, dostupné na: <https://www.meti.go.jp/english/>

a odráží tvůrčí osobnost autora. Dílo dle tohoto zákona může být vyjádřeno ve formě hmotné i nehmotné.⁷ Jmenovaná právní úprava rovněž rozlišuje tři základní druhy autorských děl, a to:

- Díla literární, jimiž se rozumí písemné texty, jako např. knihy, básně, dramata, články, scénáře apod.
- Díla hudební, která jsou zpravidla nehmotná, neboli abstraktní a jsou jimi např. písně, hudební kompozice, instrumentální hudba a další
- Díla umělecká, jako např. fotografie, sochy, malby či jiná výtvarná díla

Pro účely této práce jsou podstatná zejména díla literární.

1.1.4 Nakladatelství

Pojem nakladatelství není přesně zákonodárci v České republice upraven. Z jeho povahy jej lze obecně definovat jako organizaci nebo obchodní subjekt, tedy právnickou osobu, specializující se na rozmnožování, distribuci a prodej publikací, nejčastěji knih, a to za účelem zisku. Má klíčovou roli pro literární trh a zprostředkování kontaktu mezi autorem díla a cílovou skupinu, jíž jsou čtenáři. Nakladatelství může fungovat samostatně jako nezávislý subjekt, ale taktéž může být i součástí většího vydavatelského koncernu. Také se může zaměřovat pouze na úzký okruh zájmu, např. vydávání knih konkrétního žánru jako třeba sci-fi literatura nebo dětská literatura, oproti tomu ale může působit i rozmanitě a distribuovat díla ze širší škály žánrů či forem literárních děl.

V kratším pojetí lze nakladatelství jako takové označit za organizaci, která se specializuje na vydávání převážně neperiodických publikací.⁸

Za hlavní cíl si nakladatelství, jak již bylo nastíněno, klade získávání literárních děl a dalšího tištěného materiálu, jejich zpracování a následnou distribuci těchto děl mezi čtenáře za účelem zisku. Tento proces lze konkretizovat v několika po sobě logicky jdoucích fázích, kterými jsou:

- 1) Obstarání díla – jedná se o prvotní fázi, ve které se autorské dílo dostává k nakladatelství a v níž je rozhodováno, zda se nakladatelství rozhodne pro

⁷ Ustanovení § 2 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona

⁸ Str. 36, Halada, Jan, Člověk a kniha: úvod do nakladatelské specializace, 1. vydání, Praha: Karolinum, 1993, ISBN: 80-7066-767-2

další zpracování tohoto díla za účelem případné budoucí distribuce. K této fázi dochází nejčastěji ve dvou případech: autor sám dané nakladatelství osloví za účelem rozšíření svého díla; nakladatelství v opačném případě osloví za stejným účelem onoho autora. V této počáteční fázi také dochází k uzavírání nakladatelských smluv, které utváří procesní postup následných fází. Fáze obstarání díla zahrnuje rovněž proces vyjednávání nakladatelství s autory, který se odráží v konečné podobě smlouvy.

2) Editorství – ačkoliv to není pravidlem, většina nakladatelských společností poskytuje služby spojené s úpravou autorského díla, vedoucí k zajištění co možno nejvyšší kvality finální podoby díla. V praxi tím rozumíme zejména jazykovou a stylistickou korekturu textu. Neboť se taková úprava odráží v samotném autorském díle, měl by být rozsah editace zahrnut rovněž v nakladatelské smlouvě a autor díla by s tímto rozsahem měl být srozuměn. Před následnou reprodukční fází je tak zapotřebí samotného autora s editovanou podobou jeho původního díla obeznámit.

3) Reprodukce – je proces a činnost, která takřka vychází z podstaty nakladatelských organizací. Zahrnuje proces rozmnožování díla, tedy tisku či jiného vytváření kopií díla před jejich publikací. Tuto fázi taktéž nakladatelská smlouva zahrnuje, kdy je zde zpravidla uváděno, v jakém množství (např. v kolika výtiscích) bude dané literární dílo rozmnoženo. Reprodukce díla bez svolení původního držitele autorského práva, tedy autora díla, bývá zpravidla považováno za porušení autorských práv a dle autorského zákona může být také postihováno dle trestního zákona.⁹

4) Distribuce – je předposlední fází, ve které je již editované a rozmnožené dílo rozšiřováno a poskytováno veřejnosti. Toto lze v praxi pochopit např. jako dodávání knih do knihkupectví, kde jsou prodávány. Zapotřebí je však zmínit také, vzhledem k technologicky pokrokové době, digitální distribuci děl v prostředí internetu, která je z hlediska finančních nákladů výrazně levnější formou distribuce, ať už z hlediska tisku nebo logistiky, ale zároveň i s ohledem na komfortnost získávání děl jejich spotřebiteli. Podmínky distribuce díla zpravidla také bývají zahrnuty v dané nakladatelské smlouvě.

⁹ § 270 - § 271 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku

5) Odměňování – je fáze vycházející z dodržení veškerých práv a povinností obou smluvních stran, zároveň i předpokládající úspěšné docílení fáze distribuce díla. Tato fáze opět vychází z úpravy nakladatelské smlouvy a jejím předmětem je poskytování odměny (nejčastěji ve finanční formě) autorovi díla. O právu autora na odměnu za dílo je hovořeno ve smyslu autorského zákona jako o tzv. jiných majetkových právech.¹⁰

1.1.5 Odměna za dílo

Odměnou se v případě nakladatelské smlouvy rozumí zejména finanční odměna, kterou nakladatelství vyplácí autorovi a s jejíž výší a podmínkami vyplácení autor souhlasí, a to za poskytnutí díla k reprodukci a distribuci. Tato odměna může být stanovena různými způsoby a může mít různou podobu. Zpravidla je obsahem nakladatelské smlouvy. V praxi jsou běžné zejména tyto dvě formy poskytování odměny za dílo:

- a) Pevná částka – také nazývána pečetěný honorář. Spočívá ve vyplacení určité a předem stanovené částky za dílo, přičemž tato částka může být vyplacena jednorázově či ve více fázích, vždy dle dohody mezi smluvními stranami
- b) Royalty, neboli honorář – zahrnuje vyplácení podílu autorovi ze zisku nakladatelství za každou prodanou kopii publikace. Výše honoráře bývá většinou uváděna v procentech, často se pohybuje v rozmezí 5-15 %, avšak toto není pravidlem a u každé smlouvy mezi stranami se může výše poskytovaného honoráře lišit. Příklad vyplácení honoráře v praxi: každá jednotlivá kopie díla je prodávána v obchodě konečným spotřebitelům za 350,- Kč. Dle smluvních podmínek se nakladatelství zavazuje k vyplacení honoráře autorovi ve výši 10 % z každé prodané kopie díla. V tomto případě tak za každou prodanou kopii díla náleží autorovi 35,- Kč.

Zákonnou oporu pro práva na odměnu za dílo poskytují ustanovení autorského zákona.¹¹

¹⁰ Str. 22, POPELKOVÁ, Věra. Nehmotné statky. Druhé přepracované vydání, Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2019. ISBN 978-80-7251-502-8.

¹¹ Ustanovení § 24 – § 26 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona

1.1.6 Online nakladatelství

Jak již napovídá samotný název, jedná se o specifický typ nakladatelství, která využívají internetové platformy a digitální technologie k publikování knih a jiných literárních děl. Tato internetová nakladatelství poskytují autorům možnost publikovat svá díla online bez nutnosti fyzického vydání knihy. Zároveň nabízejí širokou škálu služeb spojených s procesem vydání, včetně formátování, designu obálky, redakční práce, marketingu a distribuce. Hlavní výhodou online nakladatelství je flexibilita a dostupnost. Autoři mohou publikovat svá díla bez ohledu na geografickou polohu nebo případná omezení tradičního vydavatelství. To umožňuje širšímu spektru autorů získat přístup k publikaci svých prací a oslovit širší čtenářskou obec. Jednou z klíčových vlastností online nakladatelství je možnost publikace tzv. elektronických knih (e-knih). Tyto digitální formáty umožňují čtenářům snadný přístup k literárním dílům prostřednictvím elektronických čteček, tabletů, chytrých telefonů nebo počítačů s připojením k internetu. Tím se umožňuje šíření literatury až do nejvzdálenějších koutů světa a zvyšuje se dostupnost pro čtenáře.

Online nakladatelství výrazně profitují z tzv. "on-demand" modelu, spočívajícím v tisku a distribuci literárních děl pouze v reakci na objednávky, což v případě digitálních děl eliminuje potřebu velkých nákladů na skladování a snižuje riziko nadměrného skladování neprodaných knih, jako by tomu bylo u knih tištěných.¹² V současném digitálním věku hrají online nakladatelství klíčovou roli při demokratizaci publikování, umožňují autorům a čtenářům spojit se bezprostředně a rozšiřující tak kulturní a literární obzory.¹³

Je zcela patrné, že se postupem uplynulých let čtenáři čím dál tím více přiklání ke knižní četbě v digitální podobě. Ačkoliv je základna čtenářů tištěných publikací stále převažující, o nárůstu zájemců o elektronická díla jasně vypovídá průzkum, který vydal Svaz českých knihkupců a nakladatelů v roce 2023. Z něj vyplývá, že zájem o e-knihy má každoročně rostoucí

¹²Print on demand: analýza současného stavu a využitelnosti pro knihovny, bakalářská práce, Lichnovská Pavla, 2009, Masarykova Univerzita v Brně, dostupné online: https://is.muni.cz/th/zvw21/print_on_demand.pdf

¹³Online služby pro publikování v ČR, článek, dostupné online:

https://wikisofia.cz/wiki/Online_slu%C5%BEby_pro_publikov%C3%A1n%C3%AD_v_%C4%8CR

tendenci. Jen v roce 2022 vzrostl meziročně zájem přibližně o dalších 12% a na konci tohoto roku bylo na českém trhu k dispozici přibližně 33 tisíc elektronických knižních titulů. Rovněž i výhled do budoucna je v tomto směru optimistický, neboť zájem e-knihy ze stran čtenářů i e-knihkupectví, které tyto tituly distribuují, neustále narůstá.¹⁴

1.2 Právní úprava autorského práva a její historický vývoj

Pojem autorské právo, či lépe autorská práva, můžeme chápat zejména ve dvou významech. V užším smyslu tento pojem zahrnuje pouze práva autora. V širším, obecně chápaném významu, potom práva nejen autora, ale i práva, která s autorským právem souvisejí, tedy především práva výkonných umělců a dále práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, práva rozhlasových a televizních vysílatelů, v nejširším významu pak i práva dalších osob uvedených ve zvláštním zákoně.¹⁵

Vývoj smlouvy nakladatelské má relativně dlouhou historii. Tato problematika byla v rámci české právní úpravy řešena již v 19. století, konkrétně minimálně od roku 1886, aby tak byla dílu a jeho autorovi poskytována odpovídající právní ochrana, což bylo hlavním záměrem tehdejších právních předpisů. Historie však bohužel poukazuje na skutečnost, že ne vždy se tak dělo. Přesto ale, zcela logicky, základem pro úpravu legislativy v této oblasti vždy zůstávalo autorské dílo a autorská práva tvůrce díla.

Autorské právo, do něhož spadá problematika nakladatelských smluv, je upravováno několika právními předpisy, přičemž bezesporu nejvýznamnější pozici zastává zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, přesněji označen jako zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů. Vzhledem k datu vzniku tohoto zákona je zcela logické, že byl v minulosti opakovaně novelizován, aby tak mohl adekvátně

¹⁴ Zpráva SČKN o českém knižním trhu 2022/2023, dostupné online: https://www.sckn.cz/file/wysiwyg/files/zprava_o_kniznim_trhu2022_2023_sckn.pdf

¹⁵ Str. 15, POPELKOVÁ, Věra. Nehmotné statky. Druhé přepracované vydání, Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2019. ISBN 978-80-7251-502-8

reagovat na současnou právní dobu a stále rozvíjející se problematiku autorství. Poslední změna tohoto zákona nastala v roce 2022 a jednalo se o změnu v zákoně č. 429/2022 Sb., v platném znění.

Neméně důležitou zákonnou normou je z pohledu autorského práva rovněž i z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který upravuje obecné podmínky pro zakládání soukromoprávních smluv.

Mimo již uvedené dva účinné zákony je zapotřebí zmínit i tzv. podzákoné normy, jako jsou vyhlášky. Konkrétně se jedná o normu č. 133/1980, vyhlášku ministra zahraničních věcí ze dne 8. července 1980 o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886, doplněné v Paříži dne 4. května 1896, revidované v Berlíně dne 13. listopadu 1908, doplněné v Bernu dne 20. března 1914 a revidované v Římě dne 2. června 1928, v Bruselu dne 26. června 1948, ve Stockholmu dne 14. července 1967 a v Paříži dne 24. července 1971. Jak je tedy zcela zřejmé, tak již jen tato samotná vyhláška má poměrně dlouhou historii a několik historických mezníků, během kterých byla novelizována.

Další významnou je vyhláška č. 134/1980, tedy vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 8. července 1980 o Všeobecné úmluvě o autorském právu revidované v Paříži dne 24. července 1971. Stejně tak důležitá je vyhláška č. 488/2006, kterou se stanoví typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn.

1.2.1 Zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon

Současný autorský zákon obsahuje celkem 118 paragrafů a je rozdělen do dvanácti částí a VII hlav. Část první se věnuje právu autorskému a právům s ním souvisejícím. Jedná se o téměř celou část zákona, zahrnující paragrafová ustanovení §§ 1 až 107.

V ustanovení § 1 zákona je přímo vymezeno, co je předmětem právní ochrany zákona:

Autorské právo:

- Práva autora k jeho dílu

Práva související s právem autorským:

- Práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu
- Právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu
- Právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu
- Právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho vysílání
- Právo zveřejnitel k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv
- Právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu
- Právo vydavatele tiskové publikace

Další práva:

- Právo pořizovatele k jím pořizené databázi.

Součástí autorského zákona je také právní úprava kolektivní správy práva autorského a práv s ním souvisejících.¹⁶

Ustanovení § 2 pak vymezuje, co je a není autorským dílem:

Předmětem autorského práva je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen „dílo“). Dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.

Za dílo se považuje též počítačový program, fotografie a výtvar vyjádřeným postupem podobným fotografii, které jsou původní v tom smyslu, že jsou autorovým vlastním duševním výtvořem. Databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem

¹⁶Str. 15-16, POPELKOVÁ, Věra. Nehmotné statky. Druhé přepracované vydání, Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2019. ISBN 978-80-7251-502-8.

a jejíž součástí jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a jednotlivě zpřístupněny elektronicky či jiným způsobem, je dílem souborným. Jiná kritéria pro stanovení způsobilosti počítačového programu a databáze k ochraně se neuplatňují.¹⁷

Práva nakladatele jsou obsažena v ustanovení § 87, právo prvního zveřejnitel v ustanovení § 87a a právo vydavatele tiskové publikace v ustanovení § 87b zákona. Část druhá se věnuje změně zákona o oceňování majetku a je obsažena v ustanovení § 108, část třetí a čtvrtá je v ustanovení § 109 až 110, část pátá v ustanovení § 111 pojednává o změně živnostenského zákona, část šestá hovoří o změně zákona o daních z příjmů a je v ustanovení § 112, část sedmá v § 113, část osmá hovoří o změně zákona o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a je v § 114, část devátá v § 115, část desátá pojednává o změně zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání. V části jedenácté jsou zrušovací ustanovení, jedná se o § 117 a účinnost je obsažena v části dvanácté v § 118 tohoto zákona.

První dva odstavce ust. § 87 tohoto zákona uvádí o právech nakladatele následující:

Nakladatel má právo na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby. Nakladatel má právo na odměnu v souvislosti s půjčováním rozmnoženiny jím vydaného díla, půjčuje-li rozmnoženinu osoba uvedená v § 37 odst. 1. Právo na odměnu podle věty první nakladatel nemá v případě půjčování na místě samé, nebo půjčují-li rozmnoženinu jím vydaných děl školní knihovny, knihovny vysokých škol a knihovny muzeí, galerií a archivů.¹⁸

Vychází se přitom z toho, že práva zde uvedená, trvají po dobu 50 let od vydání díla. Doba trvání majetkových práv se počítá vždy od prvního dne roku následujícího po roce, v němž došlo k události rozhodné pro její počítání.¹⁹

¹⁷Ustanovení § 2 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona

¹⁸ Ustanovení § 87 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona

¹⁹Ustanovení § 27 odst. 8 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona

Stejně tak hovoří zákonodárce o tom, že tato práva jsou převoditelná. Rovněž se však vychází z dalších ustanovení tohoto zákona, který předmětnou problematiku upravuje.

Majetková práva trvají, pokud není dále stanoveno jinak, po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. Bylo-li dílo vytvořeno jako dílo spoluautorů, počítá se doba trvání majetkových práv od smrti spoluautora, který ostatní přežil.²⁰

1.2.2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Je zcela samozřejmé, že předmětnou problematiku nakladatelských smluv nemůže upravovat pouze jeden právní předpis, ale i další zákonné normy. Těmi jsou v současné době zejména konkrétní ustanovení z. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, která jsou uvedena v §§ 2358 až 2389. Tato ustanovení pojednávají o smlouvě o dílo, konkrétně týkajíc se jejího uzavírání, obsahu, plnění a zániku. Účinnosti nabyl občanský zákoník 1. 1. 2014, čímž tak nahradil předcházející právní předpis, a to zákon č. 40/1964 Sb., který byl v účinnosti od 1. 4. 1964 do 31. 12. 2013, tedy zákon účinný téměř 50 let, ačkoliv byl několikrát novelizován. Tento zákon obsahoval celkem 879 paragrafů. Současný občanský zákoník má ve smyslu uzavírání smlouvy o dílo vyšší právní moc, než autorský zákon, přičemž občanský zákoník upravuje podmínky uzavírání smluv v obecném pojetí. Autorský zákon je v tomto smyslu konkrétnější. Lze tedy vůči občanskému zákoníku považovat autorský zákon jako jeho prováděcí právní předpis.

Problematika smluv je v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, obsažena v jeho čtvrté části, zejména v ustanovení § 1724 a následujících. Ačkoliv jsou zde vymezeny okolnosti uzavírání smluv v obecném pojetí, jsou tato ustanovení právním základem konkrétně i pro smlouvy nakladatelské, pro což je nezbytné tato ustanovení zmínit.

Uzavřením smlouvy projevují smluvní strany vůli zřídit mezi sebou určitý závazek a zároveň se i stanovami této smlouvy řídit. Tato obecná ustanovení o smlouvách se užijí přiměřené také v případě, že je projevována vůle, kterou

²⁰ Ustanovení § 27, odst. 1 a 2 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona

se jedna osoba obrací na osoby jiné, pokud vylučuje povaha projevu vůle nebo zákon.²¹

Další ustanovení, a to konkrétně uvedené v § 1725, zmiňuje skutečnost, že k ujednání smlouvy dochází v tom okamžiku, kdy si smluvní strany ujednaly její obsah, přičemž se vychází z toho, že si dané strany mají možnost smlouvu ujednat na základě svobodné vůle a taktéž libovolně určovat její obsah.

V případě, že strany považují smlouvu za uzavřenou, ačkoliv si ve skutečnosti náležitosti, jíž ve smlouvě ujednat měly, hledí se na projev jejich vůle jako na smlouvu uzavřenou, lze-li, zvláště s přihlédnutím k jejich následnému jednání, rozumně předpokládat, že by smlouvu uzavřely i bez ujednání takovéto náležitosti.

Pokud však dá některá ze stran již při uzavírání smlouvu najevo, že je dosažení shody o určité náležitosti předpokladem uzavření smlouvy, má se pak za to, že smlouva uzavřena nebyla; v tomto případě ujednání o ostatních náležitostech strany nezavazuje, a to ani v případě, že o nich byl vyhotoven zápis.²²

Obsah smlouvy je vymezen v ustanovení § 1746 občanského zákoníku, kde se hovoří o její úpravě v obecném pojetí, resp. o jejích náležitostech.

Zákon stanovuje specifická pravidla pro různé druhy smluv, která mají za cíl regulovat a zabezpečit spravedlivé a transparentní vztahy mezi smluvními stranami. Tato pravidla se uplatňují v případě, že smlouva obsahuje zásadní prvky stanovené v základních ustanoveních, které jsou obvykle definovány pro daný druh smlouvy. Jinými slovy, když smlouva splňuje podmínky určené pro daný typ smlouvy, jsou na ni aplikována odpovídající právní ustanovení. Nicméně je důležité poznamenat, že smlouva může být uzavřena i v případech, kdy není explicitně zařazena do jednoho z definovaných typů smluv podle zákona. To znamená, že strany mají možnost uzavřít smlouvu, která má unikátní nebo specifický charakter, ačkoliv není explicitně definována jako jeden z klasických typů smluv. Takové smlouvy jsou pak posuzovány na

²¹Ustanovení § 1724 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

²²Ustanovení § 1725 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

základě obecných zásad a ustanovení občanského zákoníku nebo dalších relevantních právních předpisů. Tímto způsobem zákonem umožňuje flexibilitu a přizpůsobí se specifickým potřebám a podmínkám jednotlivých smluvních stran, aniž by byla narušena základní právní ochrana a bezpečnost smluvního vztahu.²³

Jendou z obecných vlastností smluv je závaznost pro všechny zúčastněné strany. Obsah smluv může být změněn nebo zrušen pouze za předpokladu souhlasu všech smluvních stran nebo v souladu s jinými zákonnými ustanoveními umožňujícími takové změny. Vůči třetím osobám má smlouva právní účinky pouze v případech, které jsou explicitně stanoveny v platných zákonech.²⁴

Z uvedeného je tedy zřejmé, že smlouva představuje základ, na kterém smluvní strany následně plní své závazky vyplývající z této dohody. Vedle povinností stanovených ve smlouvě mají strany také práva, která nejenže vycházejí z této konkrétní smlouvy, ale také z obecných podmínek stanovených v platných právních předpisech. Tyto podmínky se logicky shodují s ustanoveními týkajícími se uzavření smlouvy, čímž zajišťují soulad a konzistenci mezi obsahem smlouvy a obecnými právními principy.

Zajímavou oblastí je i licenční smlouva, neboť sdílí mnoho společných rysů a charakteristik se smlouvou nakladatelskou, kterou tato práce zkoumá. Konkrétní aspekty licenčních smluv, jak jsou popsány v příslušných ustanoveních Občanského zákoníku, vykazují mnoho podobností s problematikou nakladatelské smlouvy. Ustanovení §§ 2358 až 2389 občanského zákoníku se právě zabývají touto problematikou. O smlouvě licenční hovoří takto:

(1) Licenční smlouvou poskytuje poskytovatel nabyvateli oprávnění k výkonu práva duševního vlastnictví (licenci) v ujednaném omezeném nebo neomezeném rozsahu a nabyvatel se zavazuje, není-li ujednáno jinak, poskytnout poskytovateli odměnu.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu,

²³Ustanovení § 1746 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

²⁴Ustanovení § 1759 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

a) poskytuje-li se licence výhradní, nebo

b) má-li být licence zapsána do příslušného veřejného seznamu.

(3) Licence k předmětu průmyslového vlastnictví zapsanému do veřejného seznamu je účinná vůči třetím osobám zápisem do tohoto seznamu.²⁵

Zajímavé je, že osoba, která získá licenci, není povinna tuto licenci využít, což však neplatí v situaci, kdy trvání práva závisí na jejím využití, jak je uvedené v ust. § 2359 tohoto zákona. Další ustanovení zákona, která se této problematice věnují, zahrnují např. udělování exkluzivních a neexkluzivních licencí a samozřejmě také odměňování za ně.

1.2.3 Zákon č. 106/1923 Sb., o nakladatelské smlouvě

Z pohledu právně historického je potřeba zmínit rovněž zákon č. 106/1923 Sb. ze dne 11. května 1923, který se přímo věnoval smlouvě nakladatelské. Tento zákon obsahoval celkem 44 paragrafů. O smlouvě hovořilo hned první ustanovení zákona následovně:

„(1) Nakladatelskou smlouvu přenechává zadavatel (původce, jeho právní nástupce neb jiná smluvní osoba) nakladateli dílo literární, umělecké dílo hudební neb výtvarné anebo dílo fotografické, aby je rozmnožil a rozšiřoval na vlastní účet.

(2) Nakladateli vzniká ze smlouvy závazek i, není-li ve smlouvě jinak ujednáno, výhradné právo dílo rozmnožiti a rozšiřovati i vůči třetím osobám (nakladatelské právo), pokud zadavateli příslušelo.“²⁶

Z uvedeného je tedy zřejmé, že již v období první republiky bylo této problematice věnováno odpovídající právní povědomí natolik, aby se co možná nejvíce předešlo případnému znevýhodňování smluvních stran a byla zachována jejich rovnoprávnost.

V zákoně nalezneme také ustanovení týkající se omezení možnosti reprodukovat a šířit dílo bez předchozího souhlasí vlastníka autorských práv. Tato omezení jsou založena na ochraně práv původního tvůrce a mají za cíl zabránit neoprávněnému využití díla třetími stranami. Ustanovení § 3 tohoto

²⁵ Ustanovení § 2358 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

²⁶ Ustanovení § 1 zákona č. 106/1923 Sb., o nakladatelské smlouvě

zákona pak detailněji upravuje podmínky a postupy týkající se reprodukce a šíření díla, z nichž vyplývá, co je důležité pro dodržování právních předpisů v oblasti ochrany autorských práv. Zároveň je zde kladen důraz na spravedlivé zacházení s právy všech zúčastněných stran v procesu využívání díla. Konkrétně je zde uvedeno následující:

„(1) Původce neb jeho právní nástupce jest však i nadále oprávněn rozmnožiti a rozšiřovati:

1. dílo v souborném vydání, když uplynulo patnáct roků od konce kalendářního roku, ve kterém bylo dílo vydáno. Může to i dříve, byla-li již rozebrána vydání, k nimž byl nakladatel oprávněn, aneb odkoupil-li zadavatel nebo nakladatel sebraných prací zbylou zásobu; nakladatel jest však povinen po deseti letech přenechati zásobu na krámskou cenu s knihkupeckou srážkou, platné v době odkupu;

2. překlad díla do jiné řeči nebo jeho zpracování v jiném nářečí;

3. zpracování v jiné formě, např. z formy vypravující v dramatickou nebo naopak;

4. zpracování hudebního díla, není-li pouhým výtahem anebo převodem v jinou tóninu nebo v jinou polohu;

5. dílo vytvořené podle literárního, uměleckého, hudebního a výtvarného nebo fotografického díla kinematografií nebo podobným postupem;

6. dílo vytvořené přenesením literárního nebo hudebního díla na nástroj k mechanickému přednesu na poslech.

(2) Původce díla výtvarného umění jest dále oprávněn totéž dílo současně i několika nakladatelům přenechati k reprodukci, nepřevodl-li na jednoho výhradného práva rozmnožovati a rozšiřovati je (výhradné reprodukční a nakladatelské právo).²⁷

Dále se mimo jiné tento zákon, který je již starý více než sto let, věnoval např. i korektuře a technickému provedení díla, to bylo uvedeno v ustanovení § 19 tohoto zákona.

²⁷Ustanovení § 3 zákona č. 106/1923 Sb., o nakladatelské smlouvě

- „(1) Nakladateli náleží postarati se o korekturu (formu, nátisk, redukci atd.).*
- (2) Korektura buď dodána včas zadavateli ku revisi. Toho není třeba u časopisů a novin.*
- (3) Nakladatel může určit zadavateli přiměřenou lhůtu, přihlížeje k rozsahu korektury neb revise a ke všem okolnostem případu. Korektura neb revise považuje se za schválenou, když zadavatel ve lhůtě rozsahu i jiným okolnostem přiměřené neučiní námitek.*
- (4) Technické provedení reprodukce výtvarného díla jest ještě před uveřejněním předložiti původci, který jinak má právo vydání zastaviti.*
- (5) Původce může však žádati, aby i pak bylo vydání zastaveno, je-li reprodukce tak nedokonalá, že by tím byly citelně poškozeny jeho umělecké zájmy.“²⁸*

Je sice zřejmé, že se jedná o již historický právní pramen, přesto však jeho zmínění dokresluje problematiku, která se týká nakladatelské smlouvy.

1.2.4 Bernská úmluva z roku 1886 a související vyhlášky našeho práva

Vyhláška č. 133/1980 Sb. ze dne 8. července 1980 přímo odkazuje na Bernskou úmluvu, která byla původně přijata dne 9. září 1886 a následně byla opakovaně doplněna v průběhu let 1886 až 1971. Tato vyhláška uvádí, že revidovaná Bernská úmluva vstoupila v platnost pro Československou socialistickou republiku dne 11. dubna 1980 podle jejího článku 28. Součástí této vyhlášky je také český překlad textu úmluvy. Bernská úmluva je důležitým mezinárodním dokumentem, který se skládá celkem z 38 článků, přičemž prvních pět článků tvoří její přílohu. Tato úmluva má bezesporu významné postavení, neboť stanovuje základní pravidla pro ochranu autorských práv a intelektuálního vlastnictví.

Úvod úmluvy představuje Preambule, v níž je přímo uvedeno: *„Státy Unie, prodchnuty společným přáním chránit účinným a jednotným způsobem, jak je možné, práva autorů k jejich literárním a uměleckým dílům, uznávající význam prací revizní konference, která se konala ve Stockholmu v roce 1967, rozhodly se revidovat Akt přijatý stockholmskou konferencí ponechávající*

²⁸Ustanovení § 19 zákona č. 106/1923 Sb., o nakladatelské smlouvě

*beze změny články 1 až 20 a 22 až 26 tohoto aktu. K tomuto cíli podepsaní zmocněnci po předložení svých plných mocí, jež byly shledány v dobré a náležité formě, sjednali toto:*²⁹

První článek Bernské úmluvy definuje Unii pro ochranu práv autorů k jejich literárním a uměleckým dílům jako sdružení států, které jsou zahrnuty pod působnost této dohody. Termín „literární a umělecká díla“ je v tomto kontextu rozsáhlý a zahrnuje všechny formy tvorby z oblasti literatury, vědy a umění, bez ohledu na způsob nebo formu jejich vyjádření. Mezi tato díla patří například knihy, brožury, přednášky, dramatické díla, hudba, choreografie, filmová díla, kresby, malby, architektura, sochařství, fotografie, díla užitého umění, ilustrace, zeměpisné mapy a mnoho dalšího. Tato definice je nekomplexní a zahrnuje širokou škálu kreativních projevů, které spadají pod ochranu autorských práv podle Bernské úmluvy.³⁰

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, jakým způsobem Bernská úmluva poskytuje ochranu různým druhům dílní tvorby. Je zároveň patrné, že tento seznam je velmi rozsáhlý a různorodý, a přesto je každému typu díla poskytnuta stejná úroveň ochrany.

Termín „uveřejnění díla“ se vztahuje na díla, která byla zveřejněna s povolením jejich autorů a která jsou dostupná veřejnosti ve formě rozmnoženin. Tato rozmnoženina musí uspokojovat přiměřené potřeby veřejnosti s ohledem na povahu daného díla. Například provozování divadelního, hudebně dramatického nebo filmového díla, provedení hudebního díla, veřejné předčítání literárního díla, přenos literárních nebo uměleckých děl po drátě nebo jejich vysílání v rozhlasu či televizi, vystavení výtvarného díla a postavení architektonického díla nejsou považovány za uveřejnění.³¹

Taktéž je podstatné zmínit, že v rámci této úmluvy je zákonem chráněn určitý okruh osob, což má zásadní význam pro celkovou ochranu stanovenou

²⁹ Preambule Bernské úmluvy z roku 1886

³⁰ Článek 2, odst. 1 Bernské úmluvy z roku 1886

³¹ Článek 3, odst. 3 Bernské úmluvy z roku 1886

v této dohodě. Tento aspekt je také důležitým bodem, který je podrobně popsán v článku třetím této úmluvy následovně:

(1) Podle této úmluvy jsou chráněni:

a) autoři, kteří jsou občany některého ze států Unie, pro svá díla, ať již uveřejněná či nikoli;

b) autoři, kteří nejsou občany některého ze států Unie, pro svá díla poprvé uveřejněná v některém z těchto států nebo současně ve státě, který není členem Unie, a ve státě Unie.

(2) Autoři, kteří nejsou občany některého ze států Unie, avšak mají v některém z nich své trvalé bydliště, jsou pro účely této úmluvy postaveni na roveň občanům takového státu.³²

Z tohoto vyplývá, které osoby a jaká díla byly chráněny v rámci tohoto státu. Je jasné, že tato dohoda se zabývá ochranou autorských děl nejen během života jejich autorů, ale i po jejich úmrtí, jak již bylo v této práci popsáno.

I když majetková práva k dílu mohou být převedena, autor si stále udržuje právo na své autorství a má právní nárok proti jakémukoli zásahu do díla, který by poškodil jeho cti nebo dobrou pověst. To znamená, že autor má právo bránit se proti jakémukoliv zkreslení, zkomolení nebo jiným změnám provedeným bez jeho souhlasí, které by mohly poškodit reputaci díla nebo dobré jméno autora. Toto právo na ochranu autorského díla a autorského statutu platí nezávisle na případném převodu majetkových práv k dílu na jinou osobu.³³

Úmluva byla rovněž pokroková v tom, že řešila i právní ochranu děl, která měla anonymního, nebo pseudonymního autora. Doba ochrany pro anonymní nebo pseudonymní díla podle této úmluvy vyprší po padesáti letech od okamžiku, kdy bylo dílo legálně zpřístupněno veřejnosti. Pokud však autor používá pseudonym, který nezpochybňuje jeho totožnost, platí standardní doba ochrany stanovená v prvním odstavci. V případě, že autor anonymního

³² Článek 3, odst. 1, 2 Bernské úmluvy z roku 1886

³³ Článek 6 bis., odst. 2 Bernské úmluvy z roku 1886

nebo pseudonymního díla prozradí svou totožnost během této doby ochrany, bude uplatněna standardní doba ochrany. Členské státy Unie nejsou povinny chránit anonymní nebo pseudonymní díla, pokud je pravděpodobné, že autor díla je již po dobu padesáti let zesnulý.³⁴

Je však zřejmé, že tato úmluva nemůže měnit právní úpravu uvedené problematiky jednotlivých členských států. Tato otázka je samozřejmě v rámci této úmluvy vyřešena.

V každém případě platí doba ochrany díla podle zákonů státu, v němž je nárok na ochranu uplatňován. Jestliže ji však zákony tohoto státu neupravují jinak, doba ochrany nepřekročí délku stanovenou zákonem v zemi původu díla.³⁵

V rámci této úmluvy jsou také upravena práva autorů literárních a uměleckých děl, kteří jsou pod její ochranou, zejména pokud jde o překlad jejich děl do jiných jazyků. Autoři literárních a uměleckých děl, kteří spadají pod tuto úmluvu, mají po celou dobu trvání svých práv k původnímu dílu exkluzivní právo na překlad svých děl nebo na udělení svolení k jejich překladu. Tato ochrana zahrnuje nejen samotný překlad, ale také zajištění spravedlivého odměňování a uznání autorů za jejich práci v překladu. Tímto způsobem se úmluva snaží zajistit, aby tvůrci měli možnost kontrolovat a profitovat z překladů svých děl, a tím podporovat tvůrčí tvorbu a její mezinárodní šíření.³⁶

V devátém článku této úmluvy se pojednává o právu autorů rozhodovat o tom, jakým způsobem a v jaké formě mohou být jejich díla reprodukována. Desátý článek upravuje možnost citování díla, které bylo legálně zpřístupněno veřejnosti, přičemž takové citace jsou povoleny za podmínky dodržení etických zvyklostí a v rozsahu, který je přiměřený účelu citace. Je důležité, aby v každé citaci byl uveden zdroj a jméno autora, pokud je k dispozici.

Následující články této úmluvy se zabývají právy autorů literárních a uměleckých děl v souvislosti s udělováním různých svolení týkajících se

³⁴ Článek 7, odst. 3 Bernské úmluvy z roku 1886

³⁵ Článek 7, odst. 8 Bernské úmluvy z roku 1886

³⁶ Článek 8 Bernské úmluvy z roku 1886

úprav, adaptací nebo jiných změn jejich děl. Zde není rozlišováno mezi literárními a uměleckými díly. Zvláštní část tvoří filmová díla a odvozená díla, která vycházejí z literárních nebo uměleckých děl.

Zpracování filmových děl, která vycházejí z literárních nebo uměleckých děl, do jiných uměleckých forem zůstává podmíněno souhlasem autorů původních děl, aniž by to narušilo jejich právo udělit souhlas.³⁷

Je zcela logické, že otázka práva na podíl z prodeje díla autora nebo po jeho smrti jiné oprávněné osoby musí být upravena v souladu s vnitrostátními právními předpisy.

Autor díla nebo, v případě jeho úmrtí, osoby nebo instituce oprávněny podle vnitrostátních zákonů mají nezcizitelné právo na podíl z výtěžku prodeje originálních uměleckých děl a původních rukopisů spisovatelů a skladatelů, které následují po prvním převodu vlastnictví, který provedl autor díla.³⁸

V článku č. 15 se řeší otázka označení autora díla, včetně jeho jména nebo pseudonymu, zatímco v článku č. 16 se pojednává o zajištění a zabavení neoprávněně pořízených kopií díla. Další informace o fungování Unie jsou uvedeny v článku č. 22 a následujících, kde je detailně popsána struktura a role jednotlivých orgánů. Shromáždění, které má zastoupení vedení Unie, je tvořeno zástupci jednotlivých členských států, přičemž každý stát má nárok na jedno hlasovací právo. Kvórum je tvořeno polovinou členských států. Výkonný výbor, administrativní úkoly a nejvyšší vedení Unie jsou zajišťovány Mezinárodním úřadem a Generálním ředitelem.

Kromě této vyhlášky byly vydány další vyhlášky, jako například vyhláška č. 133 z roku 1980 a vyhláška č. 134 z roku 1980, které se týkají Všeobecné úmluvy o autorském právu revidované v Paříži dne 24. července 1971. Tyto vyhlášky obsahují dodatková ustanovení, rezoluce a dodatkové protokoly.

Vyhláška č. 488/2006 Sb., ze dne 16. října 2006 dále stanovuje typy přístrojů pro vytváření kopií děl, typy nenahraných médií a výši paušálních odměn. Tato vyhláška byla následně změněna vyhláškou č. 408/2008 Sb.,

³⁷ Článek 14, odst. 2 Bernské úmluvy z roku 1886

³⁸ Článek 14 odst. 2 Bernské úmluvy z roku 1886

kteřá obsahuje pouze osm paragrafů a je vydána Ministerstvem kultury České republiky.

Základem právní úpravy v kontextu této bakalářské práce zůstávají autorská práva, jak jsou upravena v autorském zákoně č. 121/2000 Sb.

2. Známé soudní spory o autorská práva

Není nijak neobvyklé, že i v rámci autorských práv dochází často k právním rozporům mezi smluvními stranami. V některých případech jsou tyto spory vyřešeny tzv. mimosoudní dohodou, avšak za jistých okolností, kdy se smluvní strany nejsou schopny dohodnout jednoduše, se takovéto případy dostávají před soud, kde jsou podrobně posuzovány. Následující tři soudní případy se týkají vad v nakladatelských smlouvách, přičemž první z těchto případů zastupuje zahraniční autorsko-právní oblast. Zbylé dva případy se již týkají sporů o autorská práva, k nimž došlo v tuzemsku, v jednom případě v době meziválečného období, ve druhém případě se jedná o novodobý právní spor, který se již opírá o současnou právní úpravu autorského práva.

2.1 Spor Defonsecaové a nakladatelství Mt. Ivy Press

Jeden z konkrétních sporných případů, k němuž došlo v zahraničí, se týkal belgické spisovatelky Mishy Defonsecaové a jejího smyšleného příběhu, který se odrazil v jejím světovém bestselleru s názvem *Misha: A Memoire of the Holocaust Years*, který, jak už z názvu vyplývá, vypovídá o jejím životním příběhu a údajném přežití holocaustu. Tato kniha byla publikována v roce 1997 nakladatelstvím Mt. Ivy Press a těšila se velikého úspěchu a stala se předlohou pro filmové zpracování. Pod stejným názvem byla tato kniha vydána v českém překladu v roce 2005.

Kolem knihy a samotného příběhu, o kterém dílo pojednává, se však objevovalo mnoho spekulací, které v důsledku dovedly v únoru roku 2008 samotnou autorku k doznání, že její příběh není založený na pravdivých skutečnostech, přičemž se jednalo o zásadní rozpory mezi skutečným průběhem jejího života a událostmi popisovanými v knize.

Předmětem soudního sporu bylo, že se majitelka uvedeného nakladatelství Jane Daniel zavázala k prodeji určitého počtu výtisků dané knihy, jejíž autorkou byla Defonsecaová, a s níž se na tvorbě podílela spoluautorka Vera Lee. Na základě toho obě spoluautorky podaly soudní žalobu proti Jane Daniel a výsledkem soudního sporu bylo v roce 2001 rozhodnutí soudu o uložení povinnosti nakladatelství nahradit autorce

a spoluautorce škodu ve výši více než 10 mil. amerických dolarů. Posléze soud vydal opětovné rozhodnutí, které danou částku téměř ztrojnásobilo, přičemž dvě třetiny částky připadly hlavní autorce Defonsecaové a zbylá část její spoluautorce Lee. Souběžně s tím byla J. Daniel zbavena i veškerých dalších nakladatelských práv na knihu.

Spor měl však překvapivou dohru v případě, kdy došlo k odvolání proti výše uvedenému rozhodnutí soudu, přičemž odvolací soud v Massachusetts (USA) vydal rozhodnutí, které uložilo Defonsecaové povinnost navrátit výše uvedenou sumu Jane Danielové, a to na základě nepravdivosti příběhu autorky.^{39,40}

Z popsaného případu je patrné, že již při tvorbě smluvního vztahu, tedy uzavření nakladatelské smlouvy mezi autorkou Defonsecaovou a nakladatelstvím Mt. Ivy Press, došlo zřejmě k nedostatečnému stanovení podmínek pro poskytování odměn a především ke stanovení oboustranně přijatelných způsobů řešení případů, za nichž by nebylo možné naplnit tyto podmínky pro poskytování odměn, což tak vyústilo v řešení situace před soudem. Tato skutečnost odkazuje na již uvedenou teorii o způsobu založení co nejlepší a oboustranně nejpříjemnější nakladatelské smlouvy, vycházející především z úplné a konkrétní specifikace smluvních podmínek, v tomto případě přesné vymezení formy poskytování odměny a konkretizování způsobu řešení případných nedostatků, které mohou nezávisle na vůli smluvních stran nastat.

2.2 Alois Wiesner: významný případ v historii českého nakladatelského průmyslu

Ani na českém území nejsou spory o práva autorů a nakladatelů ojedinělé. V historii českého nakladatelského průmyslu došlo k významnému případu, který výrazně ovlivnil prostředí nakladatelského trhu a nastavení smluvních podmínek nakladatelských smluv. Jednalo se o dlouhotrvající spor,

³⁹ Zahraniční spisovatelka si vzpomínky na holokaust vymyslela, článek Novinky.cz, dostupné na: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-spisovatelka-si-vzpominky-na-holokaust-vymyslela-musi-vratit-22-milionu-dolaru-228301>

⁴⁰ Misha Defonseca s vlky nežila, článek ifauna.cz, dostupné na: <https://www.ifauna.cz/clanky/8782-misha-defonseca-s-vlky-nezila-z-piedestalu-na-pranyr.html>

v němž vystupovalo nakladatelství Alois Wiesner, pojmenované dle jeho stejnojmenného majitele.

Alois Wiesner se stal účastníkem soudního sporu kvůli odmítnutí přizpůsobení smlouvy s populárním romanopiscem, Bohumilem Zahradníkem-Brodským, což mělo dohru v roce 1923. Tento spor nebyl pouze obyčejným právním konfliktem a stal se součástí širšího kontextu ekonomických a strukturálních změn v oblasti nakladatelského průmyslu v Československu. Wiesner byl prominentní postavou v nakladatelském světě. Zakladatel závodu v Praze, Alois Wiesner starší, pocházel z rodiny s dlouholetou tradicí v oblasti papírnictví. Jeho podnikatelské dovednosti a schopnosti ho přivedly k vybudování prosperujícího obchodu s papírem, který později rozšířil v knihtiskárnu. Nakladatelství pod jeho vedením se stalo významným hráčem na trhu a získalo si reputaci kvalitního a prestižního nakladatele. Nicméně, jak se ukázalo, rozvoj jeho nakladatelství nebyl bez problémů. Spor, který vyústil mezi Aloisem Wiesnerem a populárním romanopiscem, zpochybnil tehdejší standardizované smluvní podmínky a způsoby uplatňování autorských práv. Wiesner tehdy odmítl přizpůsobit již uzavřenou smlouvu nově nastalým hospodářským podmínkám, což vedlo k právnímu střetu. Soudní proces mezi stranami trval několik let a v důsledku skončil prohrou Wiesnera. Tento případ měl dalekosáhlé dopady na nakladatelský průmysl v Československu. Mimo to tento spor také poukázal na důležitost transparentních a spravedlivých smluvních podmínek pro autory a nakladatele a potřebu jejich neustálé analyzování a přizpůsobování dané době a hospodářské situaci. V kontextu doby, kdy se nakladatelství začala potýkat s novými výzvami a konkurencí, se soudní spor stává symbolem boje o spravedlivé podmínky v nakladatelském průmyslu. I přes prohru v soudu zůstalo nakladatelství Alois Wiesner hráčem na trhu, nicméně tento případ přispěl k diskuzi o etických a obchodních standardech v oblasti autorských práv a nakladatelských smluv.⁴¹

Z uvedeného vyplývá, že v tomto rozporném případě došlo k neochotě jedné ze smluvních stran, konkrétně nakladatele, upravit smlouvu dle

⁴¹ Web: Slovník českých nakladatelství 1849-1949, dostupné na: <https://www.slovník-nakladatelství.cz/nakladatelství/alois-wiesner.html>

tehdejšího hospodářského vývoje. Zde opět narážíme na problematiku neurčitého stanovování forem a podmínek poskytování odměn v rámci nakladatelských smluv. Lze v tomto případě důvodně předpokládat, že v momentě, kdy byla smlouva mezi jmenovanými stranami uzavřena, mohlo pravděpodobně dojít ke stanovení paušální poskytované odměny, která odrážela tehdejší hospodářskou a ekonomickou situaci tehdejšího Československa. Z obecné historie je známo, že hospodářská a ekonomická sféra v této době vykazovala značné výkyvy.

Původní nakladatelská smlouva, která byla mezi uvedenými stranami uzavřena, vycházela totiž z ekonomické a hospodářské situace období před první světovou válkou. K otevření sporu došlo již v poválečném období, kdy se situace vracela opět k lepšímu. Mimo uvedené však v rámci smluvního vztahu ale došlo ze strany nakladatele i k jiným praktikám, které byly se smlouvou v rozporu. O tomto byl vydán článek v Lidových novinách v roce 1923, který uváděl následující:

„Dlouholetý spor spisovatelův (Obchodní soud v Praze) – Praha 14. září.

Dnes se konalo u obchodního soudu v Praze před samosoudcem v. r. drem Malátem zajímavé stání ve známém sporu spisovatele Bohumila Zahradníka-Brodského s pražským nakladatelem Wiesnerem, továrníkem a tiskařem České Akademie. Autor se domáhá již řadu let zvýšení svého směsně malého honoráře. Nakladatel tento požadavek zásadně odmítá a odvolává se na znění předválečné smlouvy s autorem. Předehrou k včerejšímu líčení byla již předběžná jednání v březnu, dubnu a květnu. ... Nejprve zahájil soudce jednání o dohodu, přičemž pan továrník Wiesner znovu a znovu prokazoval svoji neústupnost. Spisovatel Bohumil Brodský trpce si stěžoval na jednání závodu Wiesnerova, který vydal v poslední době nové dva svazky, aniž autorovi poslal korekturu, a když ji poslal, žádal o rychlé její vyřízení obratem. ... Autor prohlašuje, že nynější smlouva je nedůstojná českého spisovatele a že trvá na jejím zrušení. Nakladatel Wiesner prohlašuje, že se na podrobnosti ústní smlouvy již určitě nepamatuje, jenom ví, že mluvil s autorem o přídavku

*jedné koruny za arch a ke splnění nedošlo, jelikož nebyl dosažen smluvený počet odběratelů. ...*⁴²

Z úryvku článku je mimo jiné patrné, že mezi smluvními stranami byla některá z částí smlouvy či z jejích dodatků uzavřena ústně. Toto bezesporu obecné zákonné stanovy pro uzavírání soukromoprávních smluv připouští a připouštěly již v tehdejší době, avšak je třeba mít opět na paměti náročnost vymahatelnosti autorských práv na základě takovýchto ústních dohod. Pro dostatečnou ochranu náležitých práv obou smluvních stran je tak doporučující nejen smlouvy, ale i jejich veškeré dodatky, uzavírat a doplňovat ve formě písemné, a v případě ústního ujednání tyto neprodleně převést rovněž do formy písemné.

2.3 Soudní spor č. j. 12 C 122/2019, Okresní soud ve Vyškově, Česká republika

Tento soudní spor a samotné soudní rozhodnutí, které je jeho výsledkem, se již opírá o aktuální a účinnou právní úpravu v České republice ve smyslu autorských práv a lze jej tedy označit vůči dvěma předchozím popisovaným případům za novodobý. Mimo to, na rozdíl od předchozích analyzovaných sporů, nebyl tento ani nijak medializován a je tak možné o něm hovořit jako o běžném sporném případě mezi stranami nakladatelské smlouvy. Neboť je zdrojem následujících informací veřejně dostupné soudní rozhodnutí, které však bylo v důsledku ochrany osobních údajů stran částečně anonymizováno, bude o těchto stranách hovořeno pouze jako o nakladatelství (žalovaná strana) a autorovi (žalobce).

V daném případě, který byl řešen před Okresním soudem ve Vyškově a rozhodnut v lednu roku 2021, bylo předmětem žaloby tvrzení autorky, že žalované nakladatelství, které bylo pověřeno vydáním publikace, nedodrželo dohodnuté podmínky a nezajistilo transparentnost informací o skutečných nákladech spojených s tímto projektem. Autorka dále tvrdila, že nakladatelství neučinilo vše nezbytné pro splnění svých závazků vyplývajících z nakladatelské smlouvy a vyúčtovalo nižší částku, než jakou mělo dle této

⁴² Lidové noviny, vydání ze dne 15. 09. 1923, str. 6, dostupné na: <https://www.lidovenoviny.cz/ctecka.aspx?d=15.09.1923&e=LN1#strana=6>

smlouvy právo účtovat. Žalované nakladatelství naopak argumentovalo tím, že veškeré postupy a účtování bylo v souladu se smluvními ujednáními a neexistovaly žádné pochybnosti ohledně transparentnosti nákladů. Nakladatelství také uvádělo, že veškeré objednané knihy byly dodány a byly tak splněny všechny dohodnuté podmínky. Během soudního řízení byla pečlivě prověřena daná smlouva, faktury a další předložené důkazy. Soudní orgány provedly důkladné a celkové prověření případu, na základě čehož došly k závěru, že autorka v plném rozsahu zaplatila nakladatelství skutečné náklady spojené s vydáním knihy včetně dohodnuté marže. Rovněž bylo potvrzeno, že nakladatelství vydalo všechny objednané knihy a nedošlo tak k žádným pochybnostem o přiměřenosti nákladů. Na základě těchto zjištění soudní orgány zamítly žalobu autorky, neboť dostatečně neprokázala svá tvrzení o nedodaných knihách a neoprávněném obohacení na straně nakladatelství. Soud také nařídil žalobkyni, aby nesla veškeré náklady spojené s tímto soudním řízením.⁴³

Celkově tak lze konstatovat, že soudní rozhodnutí potvrdilo platnost a provedení smlouvy a závazků dle této smlouvy. I v případě tohoto sporu je patrné, že smlouva nebyla uzavřena mezi stranami s dostatečně konkretizovanými dodatky. Zároveň je zřejmé, že komunikace mezi autorem a nakladatelstvím před započítím řešení sporu před soudem nebyla dostatečná, což je však hlavním předpokladem pro dobrou a dlouhodobě udržitelnou spolupráci mezi stranami a za souběžného předpokladu dostatečně konkretizovaných náležitostí nakladatelské smlouvy tak lze případné právní spory řešit hladce a mimo soudní řízení. Tato úvaha je aplikovatelná pro všechny ze tří popisovaných případů, přičemž se obecně vychází z toho, že postup řešení sporů před soudem by měl nastat až v tom nejkrajnějším případě, za argumentace, že při něm dochází k časovým průtahům a nadbytečným finančním nákladům, ale také i nadměrným zatěžováním veřejné správy a státních institucí.

⁴³ Soudní rozhodnutí č. j. 12 C 122/2019-92, dostupné online na: <https://rozhodnuti.justice.cz/rozhodnuti/48421>

Pro ilustraci je předmětné rozhodnutí soudu zařazeno mezi přílohy této bakalářské práce.

3. Autorská práva a nakladatelská smlouva v digitálním věku

V dnešní době se nakladatelství nachází v neustálém procesu přizpůsobování se novým technologiím a trendům, které formují digitální věk 21. století. S nástupem internetu, elektronických čtecích zařízení, sociálních médií a dalších digitálních technologií se nakladatelství musí neustále vyvíjet a inovovat, aby udržela krok s rychle se měnícím trhem knih a čtenářskými preferencemi. Toto jsou některé z klíčových oblastí, ve kterých se dnešní nakladatelství musí přizpůsobovat digitální době:

- **Digitální publikace a distribuce:** Jednou z nejvýznamnějších změn v oblasti nakladatelství je přechod od tradičních tištěných knih k digitálním publikacím. E-knihy, audioknihy a další elektronické formáty se stávají stále populárnějšími mezi čtenáři. Nakladatelství musí investovat do technologií a infrastruktury, která umožňuje efektivní distribuci digitálních děl po celém světě.
- **Online marketing a sociální média:** Moderní nakladatelství musí aktivně využívat online marketingu a sociálních médií k propagaci svých knih a autorů. Tvorba obsahu na blogy, sociální sítě, podcasty a další online platformy je důležitou součástí strategie marketingu nakladatelství. Oslovování a angažování čtenářského publika prostřednictvím interakce na sociálních médiích je nezbytné pro úspěch v digitálním věku.
- **Self-publishing (volně přeloženo jako Vydávání vlastním nákladem) a hybridní modely publikování:** S nárůstem self-publishingu, které spočívá v tzv. samovydavatelství, tedy vydávání vlastními prostředky a možnostmi⁴⁴, se nakladatelství musí přizpůsobovat změnám v trhu a poskytovat služby pro self-publishery, jako je editace, formátování, design obálky a distribuce; pokud se autor rozhodne pro publikaci svého díla formou self-publishingu, dochází tím k oslabení nakladatelského průmyslu, neboť pro autora tato metoda přináší daleko větší ziskovost,

⁴⁴ Tituly vydané bez nakladatele: srovnání amerického a českého prostředí z pohledu autorů, bakalářská práce, Ondrášková Marie, 2015, Masarykova Univerzita v Brně, dostupné online: https://is.muni.cz/th/xnlhu/Ondraskova_bc_final.pdf

než by tomu bylo v případě vydání díla prostřednictvím nakladatelství, které by autorovi v takovém případě vyplatilo třeba jen jednu desetinu takového možného zisku.⁴⁵

- **Inovace ve formátech a interaktivita:** Moderní technologie umožňují nakladatelstvím zkoumat nové formáty publikací a interaktivních prvků, jako jsou interaktivní e-knihy, rozšířená realita (AR) a virtuální realita (VR). Tyto inovace poskytují čtenářům nové způsoby interakce s obsahem a zvyšují zážitek z čtení.
- **Data a analýzy:** Nakladatelství stále více využívají data a analýzy k porozumění čtenářským preferencím a chování na trhu. Tato data umožňují nakladatelstvím lépe cílit své marketingové kampaně, personalizovat obsah pro čtenáře a optimalizovat strategie publikování.
- **Globalizace a lokalizace:** Díky internetu a digitálním technologiím se nakladatelství mohou snadno orientovat a rozšiřovat na globální trhy a nabízet svá díla čtenářům po celém světě. Lokalizace obsahu pro různé jazyky a kultury je důležitou součástí globální strategie nakladatelství.
- **Dlouhodobá udržitelnost:** Nakladatelství se stále více zaměřují na dlouhodobou udržitelnost v digitálním věku. To zahrnuje snahy o snížení ekologické stopy výroby knih a využívání obnovitelných zdrojů energie při distribuci a prodeji knih.

V současném digitálním věku se nakladatelství nacházejí před mnoha výzvami, ale zároveň se jim také naskýtá mnoho příležitostí. Tyto výzvy a příležitosti vyžadují od nakladatelství neustálou inovaci, adaptaci a kreativitu, aby udržela svou relevanci a konkurenceschopnost v 21. století.

Digitální publikace autorských děl s sebou přináší oproti původní analogové distribuci mnoho výhod. Tou největší je pravděpodobně z pohledu finančních nákladů fakt, že tato digitální díla není třeba tisknout, balit, přepravovat apod. Tato skutečnost je zárukou razantního snížení nákladů, neboť náklady na šíření a i samotnou výrobu díla jsou často značně vysoké.

⁴⁵ Self publishing, autor Pokorný Lukáš, video YouTube, dostupné online: <https://www.youtube.com/watch?v=7dwG-h9BAwo>

Vedle toho je pozitivem rovněž vysoká dostupnost děl a faktická nemožnost, že by se dílo z pohledu distribuce stalo nedostatkovým, neboť jeho digitální podoba není zpravidla množstevně omezena. S tím se však pojí skutečnost, že takováto digitalizace děl, s tím, jak se rychle rozšiřuje, může být existenčně ohrožující pro nakladatelský průmysl, neboť ta zároveň vede i k obrovskému nárůstu počtu nových neprofesionálních autorů, kteří tak mohou v dnešní době svá díla šířit v prostředí internetu, a to i přesto, že by k distribuci prostřednictvím nakladatelství dostatečné množství finančních prostředků neměli, neboť pro online distribuci jejich díla stačí fakticky pouze jeho vyhotovení v digitální podobě.⁴⁶ Z pohledu autora je tak digitální rozvoj v jisté míře obrovským přínosem. Na druhou stranu, jak již bylo zmíněno, mnoho z těchto digitálních autorů je v oblasti autorských práv amatéry, a v případě, že dojde k neoprávněné distribuci jejich díla v prostředí internetu, nejsou tak tito autoři mnohdy schopni se dostatečně z pohledu právního bránit. K tomuto dochází velice často, zpravidla s cílem neoprávněné osoby získat pro sebe na úkor původního autora prospěch, nejčastěji redistribucí původního díla za sníženou cenu.

Tato moderní doba přináší i zásadní změny do oblasti nakladatelských smluv, které dynamiku digitální doby reflektují. Tyto proměny nejsou pouze reakcí na technologický pokrok, ale také na měnící se potřeby autorů a nakladatelů v oblasti publikace, distribuce a ochrany autorských práv. V rámci této proměny se nakladatelské smlouvy stávají stále složitějšími a zahrnují širokou škálu právních a obchodních aspektů. Flexibilita a modularita jsou jedním z klíčových trendů v oblasti nakladatelských smluv v dnešní digitální době. S nárůstem různých formátů publikace, jako jsou tištěné knihy, e-knihy a audioknihy, se smlouvy stávají více modulárními a flexibilními. Místo jedné všeobecné smlouvy se často uzavírají smlouvy, které specifikují práva a povinnosti pro každý formát zvlášť, což umožňuje lepší přizpůsobení se specifickým potřebám autorů a nakladatelů. Dalším důležitým aspektem jsou práva a povinnosti spojené s distribucí digitálních děl. S rozmachem digitálních publikací a online prodeje se nakladatelské

⁴⁶ NG, Alina. When users are authors: authorship in the age of digital media. Vand. J. Ent. &Tech. L., 2009, 12: 853. str. 8

smlouvy na tato práva stále více zaměřují. To zahrnuje specifikaci práv k e-knihám, audioknihám, digitálním verzím tištěných knih a dalším formátům, stejně jako podmínky pro online prodej a distribuci na platformách jako např. Amazon Kindle, Apple Books a další.

Ochrana autorských práv je dalším klíčovým aspektem moderních nakladatelských smluv. V digitální době nabývá ochrana autorských práv většího významu. Nakladatelské smlouvy se často podrobněji zabývají otázkami ochrany autorských práv, včetně podmínek týkajících se licencování práv, ochrany před neoprávněným užíváním díla třetími stranami a postupu v případě porušení autorských práv.

Royalty a honoráře jsou další důležitou oblastí, která se mění v rámci moderních nakladatelských smluv. S rozmanitějšími způsoby distribuce a prodeje knih se mění i mechanismy výpočtu a vyplácení honorářů a royalty. Moderní nakladatelské smlouvy často zahrnují ujednání o procentech z prodeje tištěných knih, e-knih, audioknih, stejně jako další formy odměn, jako jsou předplatné, reklamní příjmy a podíl na licenčních poplatcích.

V oblasti nakladatelských smluv je také kladen stále větší důraz na transparentnost a ochranu pro autory. S rozvojem transparentnosti v oblasti publikace a distribuce se nakladatelské smlouvy často zaměřují na zajištění větší průhlednosti a ochrany pro autory. To zahrnuje podrobné ujednání o výpočtu a vyplácení honorářů, způsoby sledování prodeje a distribuce děl, a postupy pro řešení sporů a nesrovnalostí.

Zároveň s těmito změnami se nakladatelské smlouvy také stále více zaměřují na globální aspekty, jako jsou zahraniční práva a distribuce v různých zemích a jazycích. V digitální době se také mění postupy pro vyjednávání a uzavírání smluv, které reflektují nové možnosti a výzvy spojené s online komunikací a právními aspekty digitálních forem publikace.

Celkově lze říci, že nakladatelské smlouvy v dnešní digitální době procházejí zásadním vývojem a přizpůsobují se novým technologiím, trendům a potřebám autorů a nakladatelů. Tyto smlouvy se stávají stále

komplexnějšími a zahrnují širokou škálu právních a obchodních aspektů, které reflektují dynamiku moderního knižního průmyslu v 21. století.

Závěr

V závěrečné analýze problematiky nakladatelských smluv v kontextu dnešní moderní digitální doby v České republice je zřejmé, že tato oblast přináší řadu výzev a otázek, které vyžadují pozornost a řešení. Vstup do 21. století přinesl zásadní změny do oblasti nakladatelských smluv, které odráží dynamiku moderního digitálního prostředí. Jak již bylo uváděno v předchozích částech práce, digitální publikace autorských děl a různorodé distribuční kanály přinášejí nové možnosti, ale také nové rizika a právní úskalí pro autory a nakladatele.

Správně a podrobně sepsované a uzavírané nakladatelské smlouvy jsou klíčem k předcházení možným právním a soudním sporům v této oblasti. Detailní specifikace práv a povinností obou stran, podmínek distribuce, licenčních práv, ochrany autorských práv a dalších klíčových aspektů je nezbytná pro jasné a jednoznačné určení práv a povinností. S ohledem na současný trend digitální publikace autorských děl je také důležité, aby nová právní úprava autorského zákona a občanského zákoníku reflektovala tuto realitu a poskytovala adekvátní ochranu a regulaci pro digitální formy publikace. Zohlednění digitálního prostředí by mělo zahrnovat jasná a snadno vyložitelná ustanovení týkající se digitálních práv, ochrany autorských práv v online prostředí, licenčních podmínek pro digitální publikace a postupy pro řešení sporů v digitálním prostředí.

Nicméně, je důležité také vzít v úvahu rostoucí počet amatérských autorů, kteří v dnešní době publikují svá díla na internetu a jiných online platformách. Tito autoři mohou být často neznalí právních aspektů spojených s publikováním svých děl a mohou se stát snadnou kořistí pro možné zneužití jejich práv. Proto je třeba vytvořit vhodné mechanismy a zdroje pro vzdělávání a osvětu těchto autorů o právech a povinnostech spojených s publikací jejich děl online.

Na základě této analýzy navrhuji několik opatření a doporučení pro zlepšení právního rámce a praxe v oblasti nakladatelských smluv v České republice:

1. Aktualizaci autorského zákona a občanského zákoníku: je nezbytné provést aktualizaci autorského zákona a občanského zákoníku tak, aby reflektovaly moderní digitální prostředí a potřeby autorů a nakladatelů v oblasti digitální publikace autorských děl.
2. Vzdělávání a osvěta: Neméně důležité je poskytnout vzdělávací programy a osvětu pro autory a nakladatele ohledně správného sepisování nakladatelských smluv a právních aspektů digitální publikace.
3. Podporu profesionální právní pomoci: Je nutné poskytnout podporu a prostředky pro autory a nakladatele k zajištění profesionální právní pomoci při sepisování nakladatelských smluv a řešení právních sporů.
4. Standardizaci smluvních podmínek: Je vhodné zvážit možnost standardizace některých smluvních podmínek pro nakladatelské smlouvy, což by mohlo snížit právní nejistotu a rizika spojená se sepisováním smluv.
5. Průhlednost a transparentnost: Je důležité zajistit průhlednost a transparentnost v procesu vyjednávání a uzavírání nakladatelských smluv, aby se zabránilo možným zneužitím a nejednoznačností.

Věřím, že implementace těchto opatření rozhodně může přispět k větší ochraně a spravedlnosti pro autory a nakladatele v moderním a rychle rozvíjejícím se světě autorské oblasti.

Seznam použité literatury

- Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886
- Halada, Jan, Člověk a kniha: úvod do nakladatelské specializace, 1. vydání, Praha: Karolinum, 1993, ISBN: 80-7066-767-2
- NG, Alina: When users are authors: authorship in the age of digital media. Vand. J. Ent. & Tech. L., 2009, 12: 853. Roč. 2004, č. 27, str. 8., dostupné online: <http://ssrn.com/abstract=621261>
- Popelková, V., Štros, D., Voborník, M.: Prosazování práv z duševního vlastnictví, učební texty II. díl, sešit 1, ELSO group 2007
- Popelková, Věra. *Nehmotné statky*. Druhé přepracované vydání, Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2019. ISBN 978-80-7251-502-8, akademie České republiky v Praze, 2019. ISBN 978-80-7251-502-8.
- Zákon č. 106/1923 Sb., O nakladatelské smlouvě
- Zákon č. 121/2000 Sb., Autorský zákon
- Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník
- Zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Webové stránky a elektronické zdroje:

- Rozsudek Okresního soudu ve Vyškově, č. j. 12 C 122/2019, dostupné na: <https://rozhodnuti.justice.cz/rozhodnuti/48421>
- Článek Lidové noviny, dostupné na: <https://www.lidovenoviny.cz/ctecka.aspx?d=15.09.1923&e=LN1#strana=6>
- Oficiální web Ministerstva pro hospodářství, obchod a průmysl v Japonsku, <https://www.meti.go.jp/english>
- Print on demand: analýza současného stavu a využitelnosti pro knihovny, bakalářská práce, Lichnovská Pavla, 2009, Masarykova Univerzita v Brně, dostupné online: https://is.muni.cz/th/zvw21/print_on_demand.pdf

- Self publishing, autor Pokorný Lukáš, video YouTube, dostupné online:
<https://www.youtube.com/watch?v=7dwG-h9BAwo>
- Tituly vydané bez nakladatele: srovnání amerického a českého prostředí z pohledu autorů, bakalářská práce, Ondrášková Marie, 2015, Masarykova Univerzita v Brně, dostupné na:
https://is.muni.cz/th/xnlhu/Ondraskova_bc_final.pdf
- Wikisofia, článek: online služby pro publikování v ČR, dostupné online:
https://wikisofia.cz/wiki/Online_slu%C5%BEby_pro_publikov%C3%A1n%C3%AD_v_%C4%8CR
- Zpráva SČKN o českém knižním trhu 2022/2023, dostupné na:
https://www.sckn.cz/file/wysiwyg/files/zprava_o_kniznim_trhu2022_2023_sckn.pdf

Přílohy

- **Rozsudek Okresního soudu ve Vyškově, č. j. 12 C 122/2019**; zdroj: *Rozsudek Okresního soudu ve Vyškově č. j. 12 C 122/2019-92 ze dne 12.01.2021*. Online. 2021, 8.3.2024. Dostupné z: <file:///G:/Bc.%20pr%C3%A1ce%20final%20k%20tisku/P%C5%99%C3%ADlohy/Rozsudek/48421.htm> m. [cit. 2024-03-08].